

Rapport från inspektion den 24 maj 2024 av Överförmyndarnämnden i Gotlands kommun

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län (Länsstyrelsen) riktar ingen kritik mot Överförmyndarnämnden i Gotlands kommun (nämnden).

Inledning

Länsstyrelsen besökte nämndens kansli den 24 maj 2024. Vid inspektionen granskade vi nämndens register över ställföreträdarskap samt 25 enskilda akter. I bilagan till rapporten finns information om vilka akter som vi granskade.

Nämnden yttrade sig över ett utkast av rapporten den 20 juni 2024. Länsstyrelsen har gått igenom rapporten med nämnden vid ett digitalt sammanträde den 23 augusti 2024. På sammanträdet deltog Susanne Lindström från nämnden. Från kansliet deltog Svante Boström, Åsa Lidström, Silvia Blom, Malin Wiginder och Anna Malm. Från Länsstyrelsen deltog Lisa Wellenius och Malin Åberg.

I rapporten tar vi upp de ärenden som vi haft något att anmärka på.

Uppföljning av föregående rapport

I rapporten från föregående inspektion (dnr 41565-2023) riktade Länsstyrelsen kritik mot nämnden på följande punkter:

- Bristfällig bevakning av arv.
- Bristfällig handläggning av överklagat arvodesbeslut.
- Bristfälliga beslut vid föreläggande om vite.

Länsstyrelsen har inte följt upp något ärende särskilt vid denna inspektion. Gällande kritikpunkten ändring av arvodesbeslut har

Länsstyrelsen ett fortsatt fokus på området vid vår aktgranskning.

Aktgranskning med kritik

Länsstyrelsen har inget att notera.

Aktgranskning utan kritik

Brister i handläggningen av överklagat arvodesbeslut

Sammanfattning av granskningen

Länsstyrelsen har vid tillsynen år 2023 och 2024 ett särskilt fokus på hur överförmyndare ändrar arvodesbeslut samt hanterar överklagan av dessa beslut. Vid denna inspektion har vissa akter enbart granskats utifrån den aspekten (akt 3121, 3178, 3804).

Vid granskningen av akt 3121 gällande ett godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken (FB) noterade vi följande.

Arvodesbeslut för år 2022 fattades den 2 november 2023 och skickades då till huvudmannen. Beslutet är inte delgivet med mottagningsbevis, delgivningskvitto etc.

Den 16 februari 2024 inkom ett överklagande från en tilltänkt god man. Den tilltänkte gode mannen skriver bl.a. att huvudmannen erhöll ett beslut om arvode i november 2023.

Nämnden har den 23 februari 2024 beslutat att avvisa en överklagan på grund av att den inkommit för sent. Nämnden skriver att ”Den 16 februari 2024 inkom [namn på tilltänkt god man] med en överklagan till överförmyndarnämnden av nämndens beslut om arvode som fattades den 2 november 2023. Överklagandetiden är tre veckor, § 44 förvaltningslagen”. Det nämns inte något i beslutet om när beslutet togs emot.

Den 23 februari 2024 har nämnden beslutat om byte av god man och då förordnas den person till god man som har överklagat arvodesbeslutet.

Kommentar från nämnden

Nämnden anser att det var uppenbart att överklagan var för sent inkommen. Tidsspannet mellan beslut och överklagande var över tre månader. I överklagan, som är listat som ett beslutsunderlag i avvisningsbeslutet, framförs att huvudmannen mottagit arvodesbeslutet i november 2023. Nämnden delar länsstyrelsens bedömning om att det hade kunnat förtydligas i beslutet.

Länsstyrelsens bedömning

Ett överklagande ska lämnas till den beslutande myndigheten, som ska pröva om överklagandet lämnats i rätt tid. Om överklagandet inte avvisas på grund av att det inkommit för sent ska beslutsmyndigheten skyndsamt överlämna överklagandet och övriga handlingar i ärendet till överinstansen. Se 43, 45 och 46 §§ förvaltningslagen (2017:900) (FL).

Vid rättidsprövningen ska beslutsmyndigheten ta ställning till frågan om när klaganden "fick del av beslutet", se 44 § FL. Om myndigheten inte vet vilken dag klaganden fick del av beslutet, bör myndigheten i allmänhet utgå från att skrivelsen har kommit in i rätt tid (jfr prop. 1985/86:80 s. 74). En närmare undersökning kan dock behöva göras i sådana fall då omständigheterna gör det sannolikt att tiden är överskriden. Även om utredningsskyldigheten ligger hos den myndighet som prövar om överklagandet har kommit in i rätt tid, kan det bli klagandens sak att argumentera för att överklagandet har skett i rätt tid, om han eller hon vill hävda en annan uppfattning än beslutsmyndigheten på denna punkt.

Nämnden skriver i sitt avvisningsbeslut när arvodesbeslutet fattades, när överklagandet inkom samt att överklagade tiden är tre veckor. Det förs inte något resonemang om när överklagandet togs emot. Länsstyrelsen uppmanar nämnden att se över sina rutiner.

Länsstyrelsen uttalar sig inte om nämndens beslut att avvisa var riktigt i sak.

Specifikation av tillgångar i årsräkning

Sammanfattning av granskningen

Akt 2111 förmyndarskap

Årsräkningen för år 2023 inkom den 12 mars 2024 och granskades utan anmärkning samma dag. Av årsräkningen framgår det att barnet har ca 400 000 kr på ett investeringssparkonto. Det framgår inte något kontonummer i årsräkningen, utan endast att det är ett "ISK". Årsbeskedet förvaras i akten bredvid årsräkningen.

Akt 1631 godmanskap 11 kap. 4 § FB

Årsräkningen för år 2022 inkom den 3 april 2023 och granskades utan anmärkning den 13 september 2023. Vissa placeringar som gode mannen redovisat under "övriga tillgångar" är inte redovisade med kontonummer etc. utan endast summor den 1 januari och 31 december samt en hänvisning till en bilaga. Det finns bilagor i anslutning till årsräkningen som redovisar var huvudmannens medel är placerade.

Länsstyrelsens bedömning

Förordnade gode män ska före den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som har stått under ställföreträdarens förvaltning.

Årsräkningen ska avges på heder och samvete. I årsräkningen ska anges den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid som räkningen avser. Vidare ska en sammanställning göras av inkomster och utgifter under nämnda tid. Av årsräkningen ska särskilt framgå hur mycket som har använts för den enskildes uppehälle eller nytta i övrigt. Se 14 kap. 15 § FB.

Föräldrar ska före den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som avses i 2 § samt sådan egendom som omfattas av bestämmelserna om samtycke enligt 10 §. Årsräkningen ska avges på heder och samvete. I årsräkningen ska anges egendomen och dess värde vid början och slutet av den tid som räkningen avser, skulder som hänför sig till egendomen vid samma tidpunkter, och inkomster av egendomen och utgifter som har betalats med egendomen eller dess avkastning. Se 13 kap. 14 § FB.

Det är enligt uttalanden i förarbetet inte är tillräckligt att ange värdet på egendomen utan även egendomstyp och antal bör redovisas. Överförmyndaren ska av årsräkningen kunna sluta sig till på vilket sätt den omyndiges egendom har förändrats. Se prop. 1993/94:251 s 245

I akt 2111 och 1631 är tillgångarna enligt Länsstyrelsens mening alltför summariskt redovisade i årsräkningarna. Länsstyrelsen anser att tillgångarna ska specificeras mer, exempelvis genom att bank, depånummer och kontonummer anges i årsräkningen. Om bilagor är en del av årsräkningen ska det tydligt framgå att underskriften på heder och samvete även omfattar dessa delar och att bilagorna alltid ska hanteras som en del av årsräkningen.

Kontroll av överförmyndarspär

Sammanfattning av granskningen

Länsstyrelsen har vid tillsynen år 2023 och 2024 ett särskilt fokus på överförmyndarens kontroll av s.k. överförmyndarspärar vid granskningen av redovisningshandlingar.

Akt 2610 godmanskap 11 kap. 4 § FB

Årsräkningen för 2022 inkom den 13 februari 2023 och granskades utan anmärkning den 16 juni 2023. Gode mannen har redovisat att huvudmannen har ca 180 000 kr placerat på ett "ISK-konto". Av ett årsbesked från banken framgår vilka av huvudmannens konton som är försedda med spär och detta konto har inte spär. Nämnden har vid granskningen noterat vilka av huvudmannens konton som har spär.

Akt 518 förvalterskap

Årsräkningen för år 2023 har granskats utan anmärkning den 14 mars 2024. På det ospärrade transaktionskontot är det ca 75 000 kr den 1 januari och ca 50 000 kr den 31 december 2023. Årsräkningen för år 2022 har granskats utan anmärkning den 22 mars 2023. På det ospärrade transaktionskontot är det ca 55 000 kr den 1 januari och ca 75 000 kr den 31 december 2023. Nämnden har inte påpekat att det är mycket pengar på det ospärrade transaktionskontot vid granskningen av dessa årsräkningar. Det finns inte någon information i akten som visar att huvudmannen har stora löpande

kostnader och att det skulle finnas ett behov för förvaltaren att ha tillgång till en större summa ospärrade medel.

Akt 1631 godmanskap 11 kap. 4 § FB

Årsräkningen för år 2022 inkom den 3 april 2023 och granskades utan anmärkning den 13 september 2023. Huvudmannen har stora tillgångar placerade på bankkonton och aktiedepåer. Det framgår vid Länsstyrelsens granskning endast att några konton har spärr. Det ser ut som att stora tillgångar är placerade på ospärrade konton och depåer.

Länsstyrelsens bedömning

För förordnande ställföreträdare är utgångspunkten att konton som tillhör huvudmannen är spärrade för ställföreträdaren, så kallad överförmyndarspärr. Det innebär att det krävs att överförmyndaren ger sitt samtycke till att ställföreträdaren gör ett uttag. På ett ospärrat konto ska enbart finnas de pengar som behövs för huvudmannens uppehälle eller vården av hans egendom, exempelvis för att betala löpande räkningar. Övriga tillgångar ska vara spärrade för ställföreträdaren, se 14 kap. 8 § FB. Då föräldrar är förmyndare gäller i stället 13 kap. FB vid förvaltningen och överförmyndarspärrar regleras i 13 kap. 8 § FB.

I Länsstyrelsernas nationella riktlinjer framför vi rekommendationer om när överförmyndaren bör kontrollera överförmyndarspärrar genom underlag från banken, t. ex vid granskning av förteckning och vid öppnande av nya konton. (Länsstyrelsernas Nationella riktlinjer för överförmyndare – förordnade ställföreträdarens redovisning s. 23 och Nationella riktlinjer för överförmyndare – legala förmyndarens redovisning s. 20.)

Utöver detta rekommenderar Länsstyrelsen även att överförmyndaren genom en notering på förteckningen, årsräkningen, eller sluträkningen, alltid dokumenterar vilka konton som har överförmyndarspärr. Det bör även framgå i akten hur och när detta har granskats av överförmyndaren.

Om nämnden vid granskningen noterar att pengar som inte behövs för den enskildes "uppehälle eller vården av hans egendom" är ospärrade ska nämnden enligt Länsstyrelsen påpeka det för ställföreträdaren.

Redovisning av fastighetsförsäljning i årsräkning

Sammanfattning av granskningen

I akt 3111 gällande ett godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB och förvaltarskap noterade Länsstyrelsen följande.

Den 21 november 2023 samtyckte nämnden till försäljningen av en fastighet. Fastigheten såldes för 3 900 000 kr. Enligt likvidavräkning ska huvudmannen erhålla ca 1 600 000 kr efter betalning av lån etc.

I årsräkningen för 2023 har fastigheten har redovisats som tillgång den 1 januari 2023. Tillgångarna på huvudmannen sparkonto har ökat med ca 1 600 000 kr den 31 december 2023 jämfört med den 1 januari 2023. Det är redovisat att huvudmannen bostadslån har minskats med ca 1 850 000 kr under året och är avbetalade den 31 december. Däremot har köpeskillingen inte redovisats som inkomst och lösen av lån har inte redovisats som en utgift i årsräkningen. Årsräkningen är granskad utan anmärkning av nämnden den 26 mars 2024.

Det går att följa försäljningen, insättningen av köpeskillingen, lösen av lån etc. genom andra handlingar i akten.

Kommentar från nämnden

Nämnden anser inte att köpeskillingen borde redovisats som en inkomst och lösen av lån som en utgift. Det skulle enligt nämnden strida mot deras princip om att ställföreträdare ska ha tillgång till och detaljredovisa endast ett konto. I ärendet framgår det att saldot på det spärrade kontot ökat avsevärt samtidigt som fastigheten inte längre är upptagen som en tillgång. För att öka tydligheten, kommer nämnden dock fortsättningsvis, i de fall den informationen saknas, dokumentera att dylik rättshandling har skett och var pengarna har satts in.

Länsstyrelsens bedömning

I gode mannens årsräkning ska den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid som räkningen avser anges. Vidare ska en sammanställning göras av inkomster och utgifter under nämnda tid. Se 14 kap. 15 § FB.

Länsstyrelsen anser mot bakgrund av detta att gode mannen borde ha redovisat köpeskillingen som inkomst och lösen av lån som en utgift i årsräkningen.

Med anledning av nämndens kommentar vill Länsstyrelsen betona att bestämmelsen i 14 kap. 15 § FB gäller samtliga tillgångar som gode mannen har förvaltat, oaktat om tillgångarna är spärrade för uttag eller inte.

Om en årsräkning inte är komplett bör nämnden enligt Länsstyrelsens mening begära in komplettering från gode mannen.

Diarieföring av sluträkning/årsräkning för 2022

Sammanfattning av granskningen

Vid granskningen av akt 3111 gällande ett godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB och ett förvaltarskap noterade Länsstyrelsen följande.

Ärendet var initialt ett godmanskap men tingsrätten beslutade den 9 september 2022 om ett interimistiskt förvaltarskap i delarna bevaka rätt och förvalta egendom. Den 31 januari 2023 fattade tingsrätten ett slutligt beslut om förvaltarskap för att bevaka rätt och sörja för person, medan godmanskapet fortsatte avseende sörja för person. Det har varit samma ställföreträdare förordnad under hela perioden.

I akten finns en årsräkning avseende hela år 2022, som är inkomststämplad den 27 mars 2023. Men enligt dagboken inkom den 20 februari 2023 en sluträkning för perioden 1 januari – 8 september 2022 och en årsräkning för perioden 9 september – 31 december 2022.

Vid inspektionen framförde nämnden att det är systemet som kräver att de lägger in två handlingar medan de accepterat att ställföreträdaren redovisar hela perioden i en redovisningshandling. Enligt nämnden har det bara inkommit en årsräkning i ärendet för hela perioden.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt huvudregeln ska allmän handling, när den kommit in till eller upprättats hos myndighet, utan dröjsmål registreras. Se 5 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL).

Skyldigheten att registrera allmänna handlingar har bl.a. tillkommit för att säkerställa rätten till insyn i ett ärende. För att det ska kunna vara genomförbart måste diariet vara utformat så att det är möjligt att identifiera de registrerade handlingarna. Det ska vara möjligt att enbart av själva diariet fastställa vilka handlingar som finns i ärendet och det ska gå att följa ärendets handläggning.

Enligt Länsstyrelsens mening är det otydligt för en utomstående vilka handlingar som finns i ärendet. Länsstyrelsen uppmanar nämnden att se över vilka åtgärder som kan vidtas för att komma till rätta med detta.

Övrigt

Allmänt om verksamheten

Nämnden har lämnat uppgifter om att det allmänna läget på nämndens kansli är bra. Det är en del personalomsättning i verksamheten. Kansliet har en ny medarbetare sedan den 1 oktober 2023 och en medarbetare slutar efter sommaren.

Granskning av årsräkningar

Inför Länsstyrelsens inspektion lämnade nämnden följande uppgifter om handläggningstider gällande granskning av årsräkningar för år 2022. Den 1 oktober 2023 var 99 % av årsräkningarna granskade. Nämnden hade granskat klart samtliga årsräkningar den 20 november 2023.

Rapporten har upprättats av Lisa Wellenius och Malin Åberg.

Bilaga:

Granskade akter

Kopia till:

Överförmyndarnämnden
Kommunfullmäktige
Kommunstyrelsen
Kommunrevisorerna
Justitieombudsmannen

Granskade akter

Godmanskap enligt 11 kap. 2 § FB

Akt 2610

Godmanskap enligt 11 kap. 3 § FB

Akt 3749

Godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB

Akt 2909, 2565, 2507, 995, 16, 105, 3178*, 3804*, 3121*

Förvaltarskap

Akt 518, 851, 1880, 2590, 3111

Förmynderskap

Akt 3057, 2627, 2111, 3913

Under uppbyggnad

Akt 3926, 3962, 3965, 3980

Akter granskade med anledning av klagomål

Akt 1631

* Endast granskat handläggningen av överklagade arvodesbeslut